

Linnéuniversitetet

Institutionen för samhällsvetenskaper

Statsvetenskap

De nya Moderaterna

Förnyelse eller 'samma gamla visa'?

C-uppsats i Statsvetenskap

Ht. 2011

Robin Andersson

Handledare: Karl Loxbo

Abstract

The purpose of this thesis was to explore how the ideological self-image of the biggest Swedish governmental party, Moderaterna, has developed between 1993 and 2011. The second purpose was to compare this development on a fundamental ideological level, with development on the operative ideological level. This was to be made by qualitative analysis of the party's ideological programs and election manifestos. Hopefully this would expose a pattern of the party's ideological development.

The findings of this thesis however, suggested that while the ideology on the fundamental level had radically changed, the ideology on the operative level has been characterized by continuity. The self-image changed from being purely oppositional to 'state-bearing', while the ideological positioning as a right-wing modernistic party remained pretty much the same.

Sökord: Ideologianalys, Moderaterna, Kvalitativ textanalys, Idealtyper, Partiprogram, Valmanifest

Innehållsförteckning

1. Introduktion	4
2. Teori och tidigare forskning	6
2.1 <i>Ideologi</i>	6
2.2 <i>Historieskrivning som ideologiskt maktmedel</i>	8
2.3 <i>Moderaternas ideologiska utveckling</i>	9
2.4 <i>Moderaterna som oppositionsparti</i>	10
3. Syfte och frågeställningar	11
3.1 <i>Syfte</i>	11
3.2 <i>Frågeställningar</i>	11
4. Operationalisering och Metod	12
4.1 <i>Operationalisering</i>	12
4.2 <i>Metod och Material</i>	17
5. Resultatredovisning	18
5.1 <i>Ideologisk självuppfattning</i>	18
5.2 <i>Ideologisk handlingspolitik</i>	24
6. Slutsatser	33
6.1 <i>Förändrad självuppfattning men kontinuerlig handlingspolitik</i>	33
6.2 <i>Avslutande diskussion</i>	34
7. Källförteckning	36

1. Introduktion

I oktober 2011 höll moderaterna partistämman, och här antogs ett nytt politiskt idéprogram. Detta idéprogram innehåller upprepade formuleringar om Moderaterna som ett samhällsbärande parti som i första hand vill företräda allmänintresset (Moderaternas Idéprogram, *Ansvar för hela Sverige*, 2011). Andra budskap som får mycket utrymme är arbetets betydelse, dels för individen men framför allt för den gemensamt finansierade välfärden. Detta kan låta som okontroversiella ställningstaganden och till viss del må så vara. Emellertid skulle många kanske förknippa den här typen av ståndpunkter hos ett annat parti, nämligen Socialdemokraterna, som i skrivande stund ju är största oppositionsparti och förmodligen viktigaste motståndare för regeringen. Detta är i sig uppseendeväckande och väcker frågor om eventuella ideologiska förskjutningar hos Sveriges största politiska partier. Som om detta inte var nog var det andra delar av det nya idéprogrammet som väckte betydligt större medial uppmärksamhet. En del av idéprogrammet behandlar Moderaternas historiska kamp för rättvisa: ”Kampen för rättvisa har också historiskt varit en stark drivkraft för rösträtt, mot apartheid, för jämställdhet, mot diskriminering och för rättsstat” (Moderaternas Idéprogram, *Ansvar för hela Sverige*, 2011: 13). Många reagerade starkt på dessa uttalanden och hävdade att Moderaterna inte alls kämpat för fri rösträtt eller mot apartheid. Partisekreterare Sofia Arkelsten intervjuades för att konfronteras med dessa påståenden, men fortsatte hävda att uppgifterna stämde. Detta ledde i sin tur till att hon anklagades för att förfälska historien och påståenden om att okunnigheten som visas upp ”...är genant” (Dagens Nyheter, 2011-10-24)¹. Att Moderaterna väljer att godkänna 2011 års idéprogram med dessa formuleringar är minst sagt intresseväckande, någon måste ha begripit att de för många är kontroversiella. Åsa Linderborg har undersökt historieskrivningens betydelse för Socialdemokraternas sökande efter legitimitet, identitet och auktoritet, när de under 1900-talet etablerade sig som ett ’statsbärande’ parti (Linderborg, 2001: 440). Med hänsyn till centrala delar av Moderaternas nya idéprogram, framförallt då uttalandena om ansvar och synen på sig själva som ett samhällsbärande parti, är det inte svårt att föreställa sig ett läge där Moderaterna 2011, efter ett antal år som dominerande politisk kraft i Sverige på ett liknande sätt söker legitimera sitt maktinnehav.

Som tidigare nämnts är många av formuleringarna i 2011 års moderata idéprogram inte typiskt moderata, och detta är mycket intresseväckande i sig. Den retorik som faktiskt förekommer kan den mycket väl ha ett samband med att Moderaterna i skrivande stund varit ledande regeringsparti sedan 2006. Med tanke på diskussionen om historieskrivning ovan, ligger det även nära till hands att tänka sig att den nya typen av retorik i 2011 års idéprogram är ett slags försök att legitimera sitt maktinnehav. En jämförelse med äldre partiprogram är här nödvändig för att se hur förändringen ser ut. Får vi en klar bild av hur Moderaterna förändrats kan det även ge en fingervisning om hur de kommer förändras. Problemställningen med hänsyn till diskussionen ovan handlar alltså om hur Moderaternas syn på sig själva och samhället förändrats med utgångspunkt ur 2011 års idépolitiska program. Är det så att man försöker kopiera Socialdemokraternas framgångsrika strategi från 1900-talet och cementera

¹ <http://www.dn.se/nyheter/politik/arkelsten-forfalskar-historien> (2011-11-16)

en position som Sveriges dominerande parti? Det nya idéprogrammet ger intryck av att Moderaterna söker förnyelse, detta till den milda grad att somliga anklagat dem för historierevisionism.

Med hänsyn till det moderata regeringsinnehavet sedan 2006 års riksdagsval och även efter det därpå följande riksdagsvalet 2010, är det inte märkligt om partiets 'självförtroende' har fått sig en skjuts framåt. 2011 års moderata idéprogram som anklagats för historieförfalskning ger ett första intryck av en närmast 'svulstig' retorik om partiet som statsbärande osv. Samtidigt ges också ett intryck av ett parti som genomgått en förnyelse av rejäla mått. Sverige har länge varit ett land där Socialdemokraterna haft en stark ställning. Efter det moderata valnederlaget 2002 där man fick 15,2% av rösterna i riksdagsvalet (Valmyndigheten, 2011-12-02)², nådde man i riksdagsvalet 2010 hela 30,06% av väljarnas röster (Valmyndigheten, 2011-12-02)³. Frågan är vad som hänt med Moderaterna mellan det till synes katastrofala valet 2002 och 'succén' i valet 2010? Det är knappast kontroversiellt att påstå att Moderaterna gått från att vara ett mer eller mindre utpräglat oppositionsparti till att nu vara en närmast dominerande kraft i det politiska Sverige. Samtidigt kan vi inte förvänta oss radikala ideologiska omsvängningar från ett politiskt parti. Tidigare forskning hävdar att kontinuitet gällande partiets ideologi är en nödvändighet för valframgångar. Deras politiska handlingar måste överensstämma med ideologin, och denna får inte utvecklas så att man förkastar sina tidigare politiska handlingar. Detta skulle innebära att väljarens förmåga att rösta rationellt går om intet. Ideologier besitter en kontinuitet som begränsar politiska handlingar, och gör att dessa inte kan anpassas efter snabbt förändrade politiska förhållanden (Downs, 1957: 113).

Grundläggande antaganden vad gäller partiideologier är att dessa endast förändras då det är 'nödvändigt', dvs då partiets förmåga att vinna väljarstöd och inflytande sviker (Demker, 1993: 81). Det som gör 2011 års moderata idéprogram synnerligen intressant är att det 'andas' en förändrad ideologi, detta i ett sammanhang då partiet upplevs starkare än någonsin, alltså då det är som minst troligt att ideologin förändras.

Då vi misstänker att en djupgående ideologisk förskjutning skett, och med hänsyn till att vi inte bör förvänta oss detta, reser sig frågetecken gällande denna förskjutning. Frågeställningen faller sig således naturlig: *Hur har den ideologiska utvecklingen sett ut gällande den moderata självbilden och deras faktiska politik, i samband med övergången från att vara ett parti i opposition till att vara ett 'statsbärande' parti?*

² http://www.val.se/val/val_02/slutresultat/00R/00.html (2011-12-02)

³ <http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html> (2011-12-02)

2. Teori och tidigare forskning

2.1 Ideologi

Med hänsyn till frågeställningen i föregående stycke är det av särskild vikt att definiera begreppet *ideologi*⁴. Först gör vi en åtskillnad mellan idé och ideologi:

En idé är en tankekonstruktion som kan vara en föreställning om verkligheten, en värdering av företeelser eller en tanke om hur man bör handla. En idé i detta sammanhang präglas dessutom av kontinuitet, dvs att den inte är en snabbt övergående attityd eller intryck av företeelser (Bergström & Boréus, 2005: 149). *Ideologi* definieras jag som en samling av idéer, en slags systematisk, målinriktad sammanställning av idéer gällande politiska ståndpunkter.

Åsa Linderborg ger en bild av vad ideologi innebär, då hon kommenterar Herbert Tingstens definition av begreppet. Hon beskriver det som "...en tankebyggnad som innehåller en allmän målsättning, och föreställningar om verkligheten och utvecklingen, men oftast använder han "ideologi" som synonym för ovetenskapliga åskådningar vars funktion inte sällan verkar vara religionssubstitut" (Linderborg, 2001: 207). En mer preciserad beskrivning av begreppet ges av Bergström och Boréus, som även de använder sig av Tingstens syn på ideologi (Bergström & Boréus, 2005: 151-152):

Här beskrivs en ideologi som bestående av tre centrala element. (1) *Grundläggande värdepremisser*, (2) *Verklighetsomdömen*, och (3) *Rekommendationer*.

Grundläggande värdepremisser innebär att ideologin har en viss syn på värden, Bergström & Boréus väljer att ta upp rättvisa som ett sådant värde. Här står de värden man vill främja i fokus.

Verklighetsomdömen är en ideologis påståenden om verkliga företeelser och förhållanden i samhället. Hur är världen beskaffad? Dessa ges stort utrymme i Tingstens syn på ideologi, och kan i princip prövas vetenskapligt. Om prövningen visar att verklighetsomdömena inte stämmer kan dessa klassas som ogiltiga, och med tanke på deras centrala roll i Tingstens ideologisyn kan därmed vissa ideologier anses 'felaktiga' (Bergström & Boréus, 2005: 152). Enligt detta synsätt får ideologier som falsifieras mindre värde men det bör nämnas att en mycket central del består av det normativa budskap som sänds ut. Även om en ideologis verklighetsomdömen förkastas kan den normativa delen fortfarande uttrycka viktiga påståenden.

Rekommendationer är de förslag till politisk handling som uttrycks av en ideologi. Hur skall man gå till väga för att förverkliga ideologins mål?

Marie Demker ger en alternativ bild av begreppet ideologi, där hon utifrån Martin Seligers definition beskriver ideologi som "...en samling teser vilka skall tjäna ett gruppintresse. Detta

⁴ I detta sammanhang avses endast det Marie Demker kallar "partiell ideologi", dvs att ideologin är knuten till en aktör (här ett politiskt parti), och inte den föreställning att något genomsyrar ett helt samhälle (Demker, 1993: 63)

intresse kan vara att bevara eller riva ner den rådande ordningen” (Demker, 1993: 63). Demker väljer att beskriva en ideologi utifrån tre viktiga element; ”...hur det är, hur det bör vara och hur man skall göra för att det skall bli så” (Demker, 1993: 68). Hon beskriver dessa tre steg som ’varat-börat-görat’, och väljer att kalla dem för verklighetsbild, utopi och strategi.

Verklighetsbilden utgörs av partiets uppfattning om faktiska förhållanden som råder eller har rått. Denna verklighetsbild kan vara av både beskrivande och värderande natur, samtidigt som den kan vara både aktuell och mer generell.

Strategin beskrivs som snarlik en handlingsplan, den utgörs av vad man bör göra för att nå sin utopi. Även här handlar det om uttalanden av både aktuell och generell natur.

Utopin är de ofta vaga/otydliga mål som sätts upp av partiet. Dessa mål är vad man ytterst vill uppnå, detta gäller både aktuella och generella uttalanden.

Dessa steg påminner i högsta grad om Tingstens beskrivning av ideologi med verklighetsomdömen, rekommendationer och värdepremisser. I stora drag behandlar hon begreppet ideologi utifrån samma syn som Tingsten, skillnaden är att hon inte utgår från att sanningshalten i verklighetsomdömena skall kunna prövas. En ideologi består dessutom av två nivåer; en fundamental/grundläggande nivå och en operativ/handlingsinriktad nivå, båda systemen bygger helt och hållet på varandra. Vidare tillskriver de båda nivåerna begreppet ideologi samma egenskaper, allt handlar bara om skillnader i abstraktionsnivå (Demker, 1993: 64).

Utifrån Downs resonemang (diskuterades i introduktionen) om hur grundläggande ideologiska värden bör överensstämma med politisk handling i fråga om kontinuitet, och Demkers beskrivning av ideologi på två nivåer (fundamental/operativ), är det här intressant att jämföra förändring/kontinuitet i Moderaternas självuppfattning som statsbärande/oppositionellt parti, med förändring/kontinuitet i deras faktiska politik (i denna uppsats kallad handlingspolitik). Dessa bör rimligtvis överensstämma för att vi ska se en konsekvent moderat ideologi. Demker hävdar visserligen att de båda nivåerna inte helt behöver bygga på eller förutsätta varandra, men med hänsyn till denna studies syfte är det intressant att synliggöra eventuella samband och skillnader mellan dessa.

När så en partiideologisk förändring studeras är det ’spänningen’ mellan abstraktionsnivåerna som är central. Ideologin på den operativa nivån kan förändras via den rådande politiska omgivningen, men kan inte skilja sig i högre grad från den fundamentala nivån, då detta skulle verka katastrofalt för partiet (Demker, 1993: 79). Denna situation kan leda till två händelseförlopp; antingen förändras politiken på den operativa nivån (som är den mer lättroliga av de båda) för att överensstämma med den fundamentala, eller så förändrar partiet sin fundamentala nivå för att denna skall överensstämma med den nya operativa nivån. Möjliga anledningar till att en partiideologi förändras kan vara att väljarstödet minskar drastiskt, att förutsättningarna i det politiska landskapet förändras, eller genom organisatoriska förändringar inom partiet, t ex nytt ledarskap (Demker, 1993: 81).

Moderaternas idéprogram från 2011 ter sig mot bakgrund av detta synnerligen intressant. Är det frågan om en ideologisk förändring när vi inte borde se en sådan? Demker påpekar visserligen att det är teoretiskt möjligt att ideologisk förändring inträffar även när väljarstödet ökar drastiskt, men menar samtidigt att detta inte bör inträffa (Demker, 1993: 81).

2.2 Historieskrivning som ideologiskt maktmedel

Åsa Linderborg har i avhandlingen *Socialdemokraterna skriver historia* beskrivit den svenska socialdemokratins historieskrivning som ideologisk maktresurs. Hon skildrar ur ett historiskt perspektiv socialdemokraternas ambitioner att uppnå hegemoni och deras strävan att 'lägga beslag' på det allmänna historiemedvetandet. Linderborg menar att historieskrivningen "...har varit ett medel för både enskilda medlemmar och partiledningen att skapa och befästa identitet, legitimitet och auktoritet" (Linderborg, 2001: 440). Denna avhandling riktar uppmärksamhet åt historieskrivningens betydelse för den politiska dagordningen, framförallt ur ett socialdemokratiskt perspektiv, partiernas framtid handlar helt enkelt om att etablera sin version av 'sanningen'.

Linderborg skildrar just socialdemokraternas historieskrivning, men tar stundtals upp de borgerligas strävanden att införliva socialdemokratins ideologi i sin egen hegemoni. Kortfattat beskriver hon även hur de borgerligas självförtroende får sig en skjuts i slutet av 1970-talet och hur deras egen historieskrivning ter sig kliva ur skuggan av socialdemokraternas (Linderborg, 2001: 464). Linderborg skriver här bl a hur näringslivet och nyliberaler under 1990-talet sökt kritisera socialdemokratien genom egen historieskrivning. Då socialdemokratien så framgångsrikt porträtterat sig själv som representant för det svenska välfärdssamhället och det som är typiskt 'svenskt', har det även lämnat fältet fritt för kritiker att skuldbelägga just socialdemokraterna för allt som härinom anses klandervärdt (Linderborg, 2001: 465). Linderborg hävdar att borgerligheten lyckats införliva socialdemokratien i sin världsbild, snarare än att det i Sverige rått socialdemokratisk hegemoni. Emellertid har Socialdemokraterna med stor framgång lyckats etablera folkhemmet som sitt fantastiska mästerverk.

Denna avhandling ger en fingervisning om hur ett parti kan uppfatta sig självt och sina motståndare. Den signalerar även en framtida förändring av det svenska politiska klimatet med tal om ett förnyat borgerligt självförtroende och hur detta leder till omfattande kritik mot det socialdemokratiska Sverige. Det som gör avhandlingen extra intressant är att den är just från 2001, dvs ett år innan Moderaternas historiska valnederlag. Denna uppsats söker bl a klarlägga huruvida Moderaterna har en annan självbild än vid denna tidpunkt, och att man snarare tar utgångspunkt i att vara ett 'statsbärande' parti än ett utpräglat 'oppositionellt' parti. Kort sagt kan Socialdemokraternas och Moderaternas roller vara omkastade.

2.3 Moderaternas ideologiska utveckling

Torbjörn Nilsson har i ett försök att karakterisera högern (Moderaterna) över tid, från bildandet av Allmänna valmansförbundet i oktober 1904 och hundra år framåt, valt att framhålla partiets prägel av kontinuitet *och* förändring snarare än att hävda det enas betydelse på det ena på bekostnad av det andras (Nilsson, 2004: 301). Dessa perspektiv kan ge motstridiga bilder av hur politiken ser ut, och Nilsson ger fyra exempel på varför det är av vikt att se helhetsbilden av hur de väver samman politiken; (1) När politiken över tid förefaller samstämmig kan motiven ha förändrats, (2) Ställningstaganden kan ha förändrats över tid men senare närma sig den ursprungliga ståndpunkten, men även här kan motiven ha förändrats, (3) Sakpolitiska ståndpunkter kan förefalla kontinuerliga men kan ha rötter i andra ideologiska uppfattningar och innebär således en sorts förändring, (4) Den kontinuerliga grundsynen kan fortfarande innebära förändrade sakpolitiska ställningstaganden.

Vidare beskriver Nilsson den ovan nämnda dynamiken i Moderaternas ställningstaganden mellan kontinuitet och förändring, utifrån ideologiska motsatsbegrepp som han använder sig av för att karakterisera partiet. Dessa är *vänster-höger*, *liberalism-konservatism*, och *modernt-traditionellt*.

Utgångspunkten för Nilsson gällande *vänster-högerdimensionen* är relationen mellan individen och kollektivet, i princip alltså samhällsekonomiska frågor gällande exempelvis skatter och privatiseringar. En högerviden ståndpunkt innebär att minska offentligt inflytande samtidigt som vänstervriden sådan innebär att öka detsamma. Nilsson menar att Moderaterna historiskt sett medverkat till många beslut som befinner sig i konflikt med traditionella högervärderingar, såsom förstatliganden och selektivt företagsstöd. Vad som här är viktigt att lägga på minnet är emellertid att höger-vänsterdimensionen är relativ, partiet var fortfarande positionerat längre högerut än de övriga sett till de aktuella tidpunkternas politiska klimat (Nilsson, 2004: 305).

Gällande *liberalism-konservatism* beskriver Nilsson ett parti som vid grundandet av *Allmänna Valmansförbundet* (AVF) var utpräglat konservativt, då man framförallt lade stor vikt vid försvarandet av traditionella institutioner som nationen, familjen, kyrkan och kungamakten. Det här är dock ett karaktärsdrag som i högsta grad varit föränderligt sedan bildandet av partiet. Liberala tankegångar om individens frihet och dennes ansvar (även om individuellt ansvar också är ett värde som kan tillskrivas konservatismen) har successivt fått mer utrymme i den moderata ideologin. Dock har inslag av konservatism inte varit ovanliga även med en allt liberalare utveckling (Nilsson, 2004: 311).

När Torbjörn Nilsson sedermera börjar diskutera *modernt-traditionellt* menar han att partiet inledningsvis i allra högsta grad var traditionalistiskt, då man motarbetade moderniteter som t.ex parlamentarism och kvinnlig rösträtt. Under en övergångsperiod på ett par decennier i mitten av 1900-talet kom så småningom viljan att modernisera att ta överhanden. Moderaterna lyckades profilera sig mycket väl som framstegstänkande, rationella och förändringsbenägna och erövrade därmed mer eller mindre modernitetsbegreppet i svensk politik, på gott och ont. Då verkligheten förändrades i snabb takt från industrisamhälle till informationssamhälle

öppnades dörrar att kritisera socialdemokratien för att vara en förlegad och överflödigt ideologi (Nilsson, 2004: 314).

Det Torbjörn Nilsson vill åskådliggöra för läsaren med diskussionen ovan är dels att det ideologiskt går att positionera Moderaterna utifrån de klassiska motsatsbegreppen *vänster-höger*, *liberalism-konservatism*, och *modernt-traditionellt*. Moderaterna karakteriseras enligt Nilsson av en vilja att modernisera, att de är ett högerparti och att de är ett liberalt parti. Höger innebär alltså inte nödvändigtvis konservatism och/eller traditionalism, de tre dimensionerna kan mycket väl avlösa varandra. Nilssons viktigaste bidrag för denna uppsats är emellertid hans slutsats att kontinuitet och förändring har förekommit sida vid sida vad gäller Moderaternas ideologiska utveckling (Nilsson, 2004: 314). Det ena utesluter inte det andra, vilket är i högsta grad viktigt att lägga på minnet.

Nilssons forskning illustrerar här ett parti med ständiga inslag av förändring och kontinuitet. Detta är intressant då vi blir medvetna om att en förmodad ideologisk förskjutning hos detta parti inte är något unikt ur ett historiskt perspektiv. Det är även intressant ur den aspekten att en upplevd ideologisk förändring kan vara en återgång till en tidigare ståndpunkt, och därmed snarare vara ett resultat av kontinuitet.

2.4 Moderaterna som oppositionsparti

I modern svensk politisk historia har Moderaterna stått i skuggan av Socialdemokraterna. Stig-Björn Ljunggren beskriver i *Folkhemskapitalismen* den svenska högern som ett utpräglat oppositionsparti under större delen av 1900-talet. Faktum är att han hävdar att själva anledningen till att partiet bildades var för att agera 'bromskloss' mot de förändringskrafter som representerades av socialdemokrater och radikal borgerlighet, något som Ljunggren hävdar präglat partiet under lång tid (Ljunggren, 1992: 406). Vidare menar han att trots sitt läge i tydlig opposition har högern accepterat de grundprinciper som den svenska välfärdsstaten bygger på, även om man motsatt sig den socialistiska varianten av denna och istället förespråkade en kapitalistisk variant.

3. Syfte och frågeställningar

3.1 Syfte

Då vi misstänker att en ideologisk förskjutning skett gällande Moderaternas självbild sedan maktövertagandet 2006 är det av intresse att först och främst undersöka huruvida detta stämmer. Sekundärt blir det även intressant att jämföra huruvida denna överensstämmer med en moderat handlingspolitik, något vi bör förvänta oss att den gör. Således får vi en bild av den ideologiska utvecklingen på både den fundamentala och den operativa nivån. *Syftet är att kartlägga den ideologiska utveckling som kan urskiljas i den moderata ideologiska självuppfattningen som Statsbärande respektive Oppositionell ideologi mellan åren 1993 och 2011. Syftet är också att på ett liknande sätt kartlägga den ideologiska utvecklingen i den moderata handlingspolitiken under motsvarande period och jämföra dessa båda utfall med varandra.*

3.2 Frågeställningar

Med hänsyn till uppsatsens syfte som presenterats tidigare har jag valt att ställa två frågor, som ligger till grund för den senare resultatredovisningen:

1. *Hur har den ideologiska utvecklingen sett ut avseende Moderaternas ideologiska självuppfattning som Statsbärande respektive Oppositionell ideologi mellan åren 1993 och 2011?*
2. *Hur har den ideologiska utvecklingen sett ut avseende Moderaternas handlingspolitiska ideologi, utefter begreppen Höger-Vänster och Modernt-Traditionellt, mellan åren 1993 och 2011?*

4. Operationalisering och metod

4.1 Operationalisering

När en ideologianalys skall genomföras, finns två vanliga tillvägagångssätt. Det första är att använda sig av idealtyper, där forskaren sätter upp idealtyper som teoretiska ramverk. Idealtyper är inte bilder av verkligheten utan renodlade modeller som representerar vissa ideologier, alltså rekonstruerade teoretiska ramverk där ideologiska yttringar kan klassificeras (Bergström & Boréus, 2005: 160).

Ett annat sätt att genomföra en ideologianalys är att analysera via dimensioner, eller parametrar.

Då uppsatsens syfte är att kartlägga inslag av kontinuitet och förändring som förekommer i dels Moderaternas självuppfattning och dels i deras handlingspolitik, blir det lättöverskådligt om undersökningen görs med hjälp av idealtyper. Idealtyper kan man enkelt ställa mot varandra och se hur väl de överensstämmer. En träffsäker beskrivning av idealtypers användningsområden ges av Marie Demker, då hon citerar Gunnar Eriksson; "...ofta är verkligheten beskrivbar på ett klagörande sätt om den kan betraktas som inplacerad mellan två polära idealtyper" (Demker, 1993: 71).

Här bör man vara medveten om den åtskillnad som görs mellan den fundamentala och den operativa nivån som diskuterats tidigare. Idealtypen för Moderaternas självuppfattning innehåller endast element från den fundamentala abstraktionsnivån. Idealtyperna för Moderaternas handlingspolitik innehåller endast inslag från den operativa nivån. Detta är helt i sin ordning då det i enlighet med uppsatsens syfte tydligt krävs att skilja dessa nivåer åt.

Idealtyp 1.1: *Ideologisk självuppfattning*, presenteras i något förenklad form nedan:

Idealtyp 1.1 Statsbärande/ Oppositionell Självuppfattning	Statsbärande Konsensus	Oppositionell Konflikt
Verklighetsomdöme	<i>Det allmänna bästa/ Representerar allmänintresset/ Fokus på själva</i>	<i>Representerar någon utsatt/ Särintressen/ Fokus på andra</i>
Strategi	<i>Status quo/ Pragmatism/ Makt</i>	<i>Principfasthet/ Idéer och ideal kan inte kompromissas bort</i>
Utopi	<i>Status quo/ Diffus</i>	<i>Alternativ utopi</i>

För att respektive element i idealtypen skall kunna användas för tolkning av ideologiska viljeyttringar måste de definieras och avgränsas:

Kortfattat kan en statsbärande självuppfattning sägas vara präglad av konsensus snarare än konflikt. *Verklighetsomdömen* hos en statsbärande ideologisk självuppfattning karakteriseras av att man framhäver sig själva som representanter för allmänintresset, eller de 'breda folklagren'. Politiskt vill man främja det 'allmänna bästa', och ser sig själva som ett slags allomfattande parti; som representerar människor från alla samhällsskikt. Försättningsvis fokuserar man på sin egen politiska gärning, och framhäver det positiva i denna. *Strategin* för en statsbärande ideologisk självuppfattning är helt enkelt att försöka befästa ett maktinnehav, ett slags 'status quo' är att föredra. Pragmatism är en tydlig strategi för att befästa sin makt, då denna är viktigare än principer och ideal. Strävan efter makt kan också ta sig uttryck i historieförfalskning, då detta kan vara ett sätt att försöka legitimera sitt maktinnehav. Även här skiner viljan igenom att representera allmänintresset, då man ser sig själva som bärare av detta och strategin givetvis blir att försöka främja det. *Utopin* kännetecknas även den av ett slags status quo, alltså att samhället präglas av ett förhållandevis gott politiskt klimat. Radikal förändring är inget som förespråkas här. Alternativt kan utopin vara diffust beskriven; någon tydlig utopi kan inte urskiljas, man lägger hellre 'locket på'. Detta kan vara medvetet eller omedvetet, men då ett oförändrat tillstånd är att föredra vill man inte ge sig in i diskussioner om någon alternativ utopi, det skulle innebära att man kritiserar sina egna bedrifter.

En oppositionell självuppfattning är generellt präglad av konflikt snarare än konsensus, alltså tvärtom vad en statsbärande är. *Verklighetsomdömen* hos en oppositionell ideologisk självuppfattning karakteriseras av en utpräglad kritik av rådande politiskt klimat. Här

representerar man de som är utsatta för orättvis politisk behandling, eller särintressen snarare än allmänintresset. Att man representerar särintressen behöver inte uttryckas explicit utan kännetecknas som tidigare nämnts av att snarare vill främja utsatta grupper snarare än 'det allmänna bästa'. Här riktar man stort fokus på någon annans politiska gärning, med ett tydligt negativt förhållningssätt. *Strategin* kännetecknas av att man vill hävda sina principer och ideal, dessa kan inte kompromissas bort oavsett eventuella följder. Pragmatism är här inget man känns vid, strategin präglas istället av kompromisslös idealism. *Utopin* karakteriseras av en vilja att förändra, här representerar man ett alternativ till det rådande samhället. Utopin hos en oppositionell ideologisk självuppfattning framhävs gärna tydligt, då man helst vill få till stånd en förändring.

Ståndpunkterna i idealtypens sex fält under respektive rubrik kan även graderas enligt skalan 0-3 nedan. Detta för att få en mer precis bild av de ideologiska uttrycken samtidigt som det blir lättöverskådligt att jämföra över tid:

0 – *Stämmer inte alls*: Textens budskap överensstämmer i princip ingenting med de i operationaliseringen fastslagna kriterierna.

1 – *Stämmer i princip inte, men till viss del*: Textens budskap överensstämmer i princip inte med de i operationaliseringen fastslagna kriterierna. Viss reservation görs emellertid då det finns betydande inslag av dessa kriterier, som alltså måste beaktas för att få en rättvisande bild.

2 – *Stämmer i princip, men inte helt*: Textens budskap överensstämmer i princip med de i operationaliseringen fastslagna kriterierna. Viss reservation görs dock då betydande inslag av motsatta kriterier som måste beaktas, kan urskiljas.

3 – *Stämmer helt och hållet*: Textens budskap överensstämmer i princip fullständigt med de kriterier som fastställts i operationaliseringen.

Graderingarna 0-3 ovan är enligt all rimlighet ömsesidigt uteslutande. Skulle ett område graderas med 3, graderas alltså motsvarande område längs samma rad (vågrätt) med noll. Samma princip gäller om ett område graderas med 2, det motsvarande området på samma rad måste alltså graderas då med 1 osv.

Som tidigare fastslagits bör vi förvänta oss ideologisk kontinuitet. Om ideologin förändras på dess fundamentala nivå bör en liknande förändring äga rum på den operativa nivån. Vi har tidigare konstaterat (genom Torbjörn Nilssons forskning) att Moderaterna är ideologiskt högerpositionerade, modernister och liberaler. Därför är det av intresse att ta utgångspunkt i dessa ideologiska karaktärsdrag då partiets ideologiska utveckling på den operativa nivån kartläggs. Då vi förväntar oss ideologisk kontinuitet kommer inte Moderaternas liberalism/konservatism undersökas, eftersom partiets utveckling inom detta område varit högst föränderlig (Nilsson, 2004: 314). Istället kommer partiets ideologiska utveckling inom

områdena vänster/höger och traditionalism/modernism att undersökas, då ideologisk kontinuitet är mest trolig på dessa båda områden. Optimalt hade varit att även undersöka liberalism/konservatism för att ge ett än bättre underlag för senare slutsatser men det skulle innebära ett alltför omfattande arbete för att rymmas inom ramen för denna uppsats. Anledningen till att de båda områden där kontinuitet är mest troligt undersöks, är för att klarlägga huruvida en ideologisk förskjutning skett eller inte; har ideologin förändrats här en ideologisk förskjutning alltså mest trolig.

För att återknyta till uppsatsen syfte, att på ett liknande sätt som den ideologiska självuppfattningen undersöks kartlägga den ideologiska handlingspolitiken, kommer alltså idealtyper att användas även här.

Nedan presenteras den första idealtypen för handlingspolitik, **Idealtyp 1.2: Vänster/Höger:**

Idealtyp 1.2 Vänster/Höger Handlingspolitik	Vänster <i>Ekonomisk omfördelning</i>	Höger <i>Marknad</i>
Verklighetsomdöme	<i>Klasskonflikt/ Misstro mot marknaden</i>	<i>Hierarki/ Tilltro till marknaden</i>
Strategi	<i>Utjämna/ Offentligt ägande/ Reglera marknaden</i>	<i>Privat ägande/ Sänk skatter/ Avreglera marknaden</i>
Utopi	<i>Kollektivism</i>	<i>Individualism</i>

En vänstervriden handlingspolitisk ideologi innebär i stora drag en vilja att genomföra ekonomiska omfördelningar i samhället. *Verklighetsomdömen* utgörs av medvetenheten om en klasskonflikt, samhället präglas av motstridiga intressen mellan fattiga och rika. Klasssamhället är av ondo och måste motarbetas. Fria marknadskrafter betraktas med misstro och detta måste regleras. Detta leder till *Strategin*, där man förespråkar en utjämning av ekonomiska medel och reglering av marknaden. Här använder man sig gärna av politiska medel för att utjämna klassklyftor. Detta behöver inte innebära en utträdning av ekonomiska klyftor i samhället men en strategi för att minska dessa klyftor är påtaglig. Offentligt ägande kan vara ett medel för att nå målet om utjämnade klyftor. *Utopin* för en vänstervriden handlingspolitisk ideologi kännetecknas av den starka, gemensamma staten, en slags kollektivism. En stark stat innebär här inte en totalitär stat, snarare handlar det om en vilja att staten ska kunna reglera marknaden och styra denna i en viss riktning. Kollektivt/Statligt ägande är här ett viktigt medel för att kunna påverka marknaden.

En högerviden handlingspolitisk ideologi kännetecknas av en stark tilltro till marknaden. *Verklighetsomdömen* utgörs här av tron på en slags hierarki, som bygger på insikten att vissa människor 'förtjänar' en starkare ekonomisk ställning än andra. Detta skapar incitament för människor att anstränga sig och ökar därmed tillväxten. Den fria marknaden är ett viktigt inslag i högervidna verklighetsomdömen. Denna åskådning hänger tätt samman med uppfattningen att den bästa *Strategin* för att detta skall fungera är genom privat ägande,

sänkta skatter och en avreglerad marknad. *Utopin* för en högerideologi är ett tydligt individualistiskt samhälle. Det privata ägandet står i centrum och man motsätter sig extensiv statlig inblandning i samhällsekonomin, marknadskrafterna skall ges stort utrymme.

Skalan 0-3 går även att tillämpa på denna idealtyp, enligt samma principer som angetts till idealtypen för ideologisk självuppfattning:

0 – *Stämmer inte alls.*

1 – *Stämmer i princip inte, men till viss del.*

2 – *Stämmer i princip, men inte helt.*

3 – *Stämmer helt och hållet.*

Här följer så den andra, och sista, idealtypen för handlingspolitik, **Idealtyp 1.3: Traditionalism/Modernism:**

Idealtyp 1.3 Traditionalism/ Modernism Handlingspolitik	Traditionalism Bevarande	Modernism Framstegsvänligt
Verklighetsomdöme	<i>Skepsis mot förändring/ Det var bättre förr</i>	<i>Ständig förändring/ Utveckling</i>
Strategi	<i>Bevara/ Förändra försiktigt</i>	<i>Förnyelse/ Förändringsbenägenhet</i>
Utopi	<i>Kontinuitet/ Stabilitet</i>	<i>Utveckling/ Framsteg/ Rationalitet</i>

Verklighetsomdömen hos en traditionalistisk handlingspolitisk ideologi utgörs av ett negativt förhållningssätt mot förändring, ytterst liten förändring eller ingen alls, är att föredra. 'Det var bättre förr' är en träffsäker illustration av traditionalisters verklighetsbild. Den bäst lämpade politiska *Strategin* i denna verklighet är att försöka bevara det som är, alternativt förändra långsamt och försiktigt. Man uttrycker en tveksamhet inför förändringar och höjer ett 'varningens finger'. *Utopin* är här ett samhälle präglad av kontinuitet och stabilitet. Radikala förändringar gör samhället och politiken oförutsägbar, och det är av ondo.

Verklighetsomdömen hos en modernistisk handlingspolitisk ideologi utgörs av en syn på ett samhälle i ständig förändring. Här finns en stark tilltro till teknisk och ekonomisk utveckling, och just utveckling är tillsammans med framsteg begrepp som ges stort utrymme. *Strategin* för att möta denna verklighet är att ständigt genomgå förnyelse och att visa en förändringsbenägenhet. Det hela handlar om att vara följsam för alla de nya utmaningar som

oundvikligen kontinuerligt dyker upp. *Utopin* för en modernistisk ideologi är ett samhälle präglad av framsteg, rationalitet och utveckling. Tron på framsteg är mycket central.

Givetvis tillämpas den tidigare förklarade skalan 0-3 även på denna, sista, idealtyp:

0 – *Stämmer inte alls.*

1 – *Stämmer i princip inte, men till viss del.*

2 – *Stämmer i princip, men inte helt.*

3 – *Stämmer helt och hållet.*

Som tidigare nämnts är ingen av dessa idealtyper någon beskrivning av verkliga företeelser, utan endast modeller för att renodla ideologiska drag.

4.2 Metod och Material

Denna uppsats söker granska ideologiska viljeyttringar och klargöra inslag av ideologisk förändring och kontinuitet. Detta skall göras genom att synliggöra dessa viljeyttringars centrala budskap, dvs helheten, alltså inte att kartlägga varje ideologiskt uttalande som görs. Med utgångspunkt i detta är det lämpligaste tillvägagångssättet för att genomföra denna uppsats att använda sig av metoden för kvalitativ textanalys (Esaiasson, mfl, 2007: 237). Vad gäller urvalet av material att granska vill jag återknyta till uppsatsens syfte. Lämpligast är att undersöka de politiska viljeyttringar som uttrycker den moderata ideologin före och efter omvandlingen från oppositionsparti till statsbärande parti. Dessa viljeyttringar utgörs främst av Moderaternas partiprogram som gällt under en given period, men även de valmanifest som utgivits kan användas för att en tydligare bild över tid samt för att få ett bredare underlag. Vad gäller tidsaspekten illustrerar 2002 års valnederlag bilden av Moderaterna som ett utpräglat oppositionsparti, och det är också efter detta nederlag en högst uppenbar förändring sker. För att få ett bättre underlag vad gäller tidsaspekten har jag valt att undersöka partiprogram och valmanifest som gällt från 1993 års handlingsprogram, detta blir i högsta grad intressant då man vid denna tidpunkt satt i regering, och kronologiskt granska motsvarande ideologiska viljeyttringar fram till 2011 års idéprogram. Detta bör ge ett fullgott underlag för att kartlägga de inslag av ideologisk förändring och kontinuitet under den tid som förflutit, från den tidpunkt under mitten av 2000-talets första decennium som denna studie gör gällande att en ideologisk förskjutning skett, fram till 2011 års idéprogram. För att få en rättvisande bild undersöks alltså även de politiska viljeyttringarna under en teoretiskt tillfredsställande tidsperiod *före* denna förskjutning.

Alternativa metoder skulle kunna vara att kvantitativt undersöka förekomsten av specifika uttryck i respektive politisk viljeyttring. Detta skulle emellertid kunna bli problematiskt då det är långt ifrån självklart att samma politiska språk gäller över tid, retoriken kan givetvis förändras. Uttryck som tidigare inte förekommit kan få relativt stort utrymme och vice versa.

Den kvalitativa metoden blir här överlägsen då det möjliggör att klargöra det centrala budskapet.

Ett annat sätt att genomföra studien på skulle kunna vara att granska tal och anföranden av centrala aktörer inom partiet, alternativt debattartiklar av dessa. Dyliga viljeyttringar kan vara indikatorer på ideologisk förändring/kontinuitet. Emellertid är partiprogram och valmanifest i allra högsta grad tydliga ideologiska viljeyttringar och utgör ett fullgott underlag för en studie av dessa mått.

5. Resultatredovisning

5.1 Ideologisk självuppfattning

Här söker jag besvara de båda preciserade frågeställningarna som tagits upp tidigare i uppsatsen, med början på fråga 1:

Beskriv den ideologiska utveckling som kan urskiljas i Moderaternas självuppfattning som Statsbärande respektive Oppositionell ideologi mellan åren 1993 och 2011?

För att kunna svara på denna fråga använder jag mig av **Idealtyp 1.1: Ideologisk självuppfattning** som presenterades tidigare. Vidare granskas partiprogram och valmanifest i kronologisk ordning från 1993 års *Handlingsprogram* fram till *Idéprogram 2011*.

För enkelhetens skull presenterar jag varje program och manifest för sig i mindre tabeller som graderas, de tar givetvis helt utgångspunkt i idealtypen för självuppfattning. Avslutningsvis presenteras alla resultaten i en lättöverskådlig sammanfattande tabell för att illustrera den ideologiska utveckling som skett.

Handlingsprogram 1993:

Verklighetsomdömen i 1993 års moderata handlingsprogram bär tydliga inslag av oppositionell ideologi. Beskrivningar om hur den offentliga makten i Sverige tillåtits växa på bekostnad av individens rättigheter är frekvent återkommande. Till viss del finns även mindre inslag av statsbärande ideologi, då man ser sig själva som bärare av tanken om det allmänna bästa; den enskildes frihet blir i slutändan allas frihet och tjänar därmed allmänintresset.

Strategin i 1993 års moderata handlingsprogram är mer utpräglat oppositionell. Här fokuseras närmast uteslutande på att frigöra samhällsfunktioner från den offentliga makten. Inslagen av kompromisslös idealism är påtagliga och man menar att "...inga beslut skall tas politiskt om inte detta på grund av frågans natur är nödvändigt".

Utopin i 1993 års handlingsprogram är även den utpräglat oppositionell. Diskussionen om den enskildes frigörande från den offentliga makten är ständigt återkommande, och i kombination

med den omfattande kritiken mot det rådande samhället är det tydligt att man representerar en 'alternativ' utopi.

<i>Självuppfattning 1993</i>	<i>Statsbärande</i>	<i>Oppositionell</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>1</u>	<u>2</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

1993 års moderata handlingsprogram uttrycker enligt resultatredovisningen ovan en tydlig *Oppositionell* ideologisk självuppfattning.

Valmanifest 1994:

Verklighetsomdömen i 1994 års valmanifest utgörs av en skönmålande beskrivning av ett förbättrat Sverige efter det egna regeringstillträdet 1991. Man riktar stort fokus på den egna politiska gärningen även om man exempelvis höjer ett varningens finger för en 'företagsfientlig' socialdemokratisk politik.

Strategin kännetecknas till viss del av en vilja att politiken bör fortsätta på inlagen väg, förnyelsens väg. Emellertid handlar merparten av strategin om principfasthet och kompromisslös idealism. Låga skatter och avregleringar är frekvent återkommande viljeyttringar och strävan efter varken 'status quo' eller maktinnehavet i sig ges något som helst utrymme på bekostnad av idealism.

Utopin är det element som här tydligast kan urskiljas som oppositionellt. Strävan att uppnå ett alternativt samhälle genomsyrar hela valmanifestet. Även om man ger sig själva en 'klapp på axeln' för sina bedrifter dittills är man mycket tydliga med sin vilja att förändra/förnya samhället.

<i>Självuppfattning 1994</i>	<i>Statsbärande</i>	<i>Oppositionell</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>2</u>	<u>1</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Valmanifestet ovan visar att den ideologiska självuppfattningens verklighetsomdömen har tydliga tendenser av statsbärande ideologi, inte fullständigt men den är ändå påtaglig. Strategin och utopin karakteriseras emellertid av oppositionell ideologi.

Valmanifest 1998:

Verklighetsomdömen i detta valmanifest präglas av en djupgående kritik mot det rådande politiska klimatet. Man uttrycker visserligen att det ligger i allas intresse att rätta till de problem som finns, men undertonen uttrycker helt klart att man representerar de som gentemot politiken befinner sig i en utsatt situation.

Strategin präglas av en klar idealism, inga tendenser till pragmatism kan urskiljas. Det som kan urskiljas är istället en kompromisslös principfasthet gällande skattesänkningar och privat ägande.

Utopin beskrivs ofta och tydligt, här vill man inte lägga 'locket på'. Istället är man en förespråkare av en radikal förändring av det rådande samhället, därav har utopin i högsta grad en oppositionell karaktär.

<i>Självuppfattning 1998</i>	<i>Statsbärande</i>	<i>Oppositionell</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>1</u>	<u>2</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Självuppfattningen i 1998 års valmanifest präglas klart och tydligt av en oppositionell ideologisk självuppfattning.

Idéprogram 2001:

Verklighetsomdömen utgörs av en skarp kritik mot det som är och har varit. Här tar man tydligt ställning mot 'etablissemanget' och representerar tveklöst de som befinner sig i en utsatt situation, framförallt entreprenörer och företagare.

Strategin kännetecknas av principfasthet, man vill motverka maktfullkomlighet. Frihetsidealet är uttryckligen något som inte får kompromissas bort. Pragmatism är ett begrepp som lyser med sin frånvaro.

Utopin är ett förändrat samhälle, något som genomsyrar hela idéprogrammet. Att de utopiska inslagen skulle vara diffusa eller beskriva ett slags 'status quo' är inget som går att urskilja, snarare tvärtom.

<i>Självuppfattning 2001</i>	<i>Statsbärande</i>	<i>Oppositionell</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Självuppfattningen i 2001 års idéprogram är utpräglad oppositionell. Inslag av statsbärande ideologisk självuppfattning är i princip obefintliga.

Valmanifest 2002:

Verklighetsomdömen utgörs här av djupgående kritik mot det rådande samhället. Att man tar ställning för den enskilde, som i högsta grad befinner sig i en utsatt situation gentemot systemet, är knappast en överdrift.

Strategin går ut på att minska den offentliga makten, att frigöra den enskilde från denna. Det råder en tydlig idealism och maktinnehav får på inget sätt vara överordnat principerna man bygger sin politik på, inslag av pragmatism går inte att finna.

Utopin uttrycks tydligt och ofta, man vill i grunden förändra det otillräckliga socialdemokratiska samhället. Man är mycket klar med sin strävan att uppnå en alternativ samhällsutveckling där människorna sätts framför systemet.

<i>Självuppfattning 2002</i>	<i>Statsbärande</i>	<i>Oppositionell</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Att påstå att självuppfattningen i 2002 års valmanifest är oppositionell är närmast en underdrift. Valmanifestet präglas av en fundamental kritik mot rådande samhälle och man vill snarast möjligt vända utvecklingen.

Valmanifest 2006:

Verklighetsomdömen utgörs till viss del av ett uttryckt missnöje mot den rådande politiken. Emellertid tar man längre inte ställning för vissa utsatta grupper, nu representerar man *alla*. En stor del av verklighetsomdömena fokuserar dessutom på möjligheterna för den egna politiken snarare än någon annans misslyckande.

Strategin kännetecknas av att viss principfasthet fortfarande finns kvar, även om den ändrat karaktär. Det privata ägandet och underlättandet för företagare ligger fortfarande partiet varmt om hjärtat (även om man nu även berömmar den offentligt finansierade välfärden), samt uppfattningen att 'det ska löna sig att arbeta'. I övrigt har strategin ändrat karaktär till en mycket mer pragmatisk sådan; man poängerar att reformutrymme givetvis begränsas av den

ekonomiska utvecklingen, samtidigt som man vill framhäva vikten av samarbetet 'Allians för Sverige'.

Utopin bär fortfarande kännetecknen av oppositionell självuppfattning. Det är väldigt många delar av samhället som måste förbättras och förändras. Detta beskrivs flitigt och genomsyras av en stark optimism.

<i>Självuppfattning 2006</i>	<i>Statsbärande</i>	<i>Oppositionell</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>2</u>	<u>1</u>
<i>Strategi</i>	<u>2</u>	<u>1</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Tydligt är här att en ideologisk omsvängning skett; fortfarande finns inslag av oppositionell ideologisk självuppfattning kvar, men det är kanske inte särskilt anmärkningsvärt då man faktiskt befann sig i opposition fram till 2006. Verklighetsomdömena och strategin har här på ett tydligt sätt börjat svänga över till en statsbärande självuppfattning.

Handlingsprogram 2007:

Verklighetsomdömen kännetecknas av ett betydande fokus på den egna politiska gärningen och uppfattningen att man representerar 'alla'. Man hävdar att man är sin tids arbetarparti och man underlättar för företagare. Vissa inslag av oppositionell självuppfattning går fortfarande att urskilja då man gärna kritiserar det som har varit, även om merparten av fokus som sagt hamnar på den egna politiken.

Strategin karakteriseras av en viss principfasthet, som att människan alltid måste sättas framför systemet, och att politikens omfattning måste minskas. Dock finns det upprepade inslag av pragmatism, man är inte främmande för offentliga finansieringar och finansiell hållbarhet är viktigare än politiska reformer.

Utopin beskrivs som att Sverige kan bli ett bättre land för fler. Man ger sig gärna in i den utopiska diskussionen och några tendenser till 'locket på' kan inte urskiljas. Emellertid blir utopin något diffus då man framställer sig själva som företrädare för både företagare och arbetare, man är för både privatiseringar och offentlig välfärd etc. Den alternativa utopin som en oppositionell självuppfattning representerar är inte framträdande, man vill fortsätta på inslagen väg; mycket har blivit bättre men fortfarande återstår en hel del att göra.

<i>Självuppfattning 2007</i>	<i>Statsbärande</i>	<i>Oppositionell</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>2</u>	<u>1</u>
<i>Strategi</i>	<u>2</u>	<u>1</u>
<i>Utopi</i>	<u>2</u>	<u>1</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Valmanifest 2010:

Verklighetsomdömen i detta valmanifest fokuserar i hög grad på den egna politiska gärningen, hur ansvarsfull den varit och är. Man framhåller inte minst hur väl man hanterat styret av Sverige under en ekonomisk kris.

Strategin präglas i allra högsta grad av pragmatism, stor vikt läggs vid att alla reformer måste prövas mot reformutrymmet. En annan aspekt av denna pragmatism är den upprepat uttryckta viljan och förmågan att ta ansvar för Sveriges styre, offentliga finanser får inte äventyras. Letar man nitiskt efter kompromisslös idealism tar sig denna isåfall främst uttryck i arbetslinjen, öka sysselsättning och lönsamhet för arbete.

Utopin har mindre inslag av viljan att uppnå något alternativt samhälle, dessa inslag handlar främst om att förbättra det som redan gjorts. Desto mer präglas utopin av 'status quo' eller diffusa beskrivningar, man vill ha ett Sverige som håller ihop och ställer sig fientlig till olika former av "...experiment som riskerar att hota vår unikt starka position".

<i>Självuppfattning 2010</i>	<i>Statsbärande</i>	<i>Oppositionell</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>3</u>	<u>0</u>
<i>Strategi</i>	<u>2</u>	<u>1</u>
<i>Utopi</i>	<u>2</u>	<u>1</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Av allt att döma har Moderaternas självuppfattning vid denna tid fått en statsbärande ideologisk karaktär.

Idéprogram 2011:

Verklighetsomdömen är utpräglat statsbärande, man hävdar uttryckligen att allmänintresset måste sättas före särintressen. Strävan att vara samhällsbärande och att vara ett parti för alla människor framhålls tydligt. Någon tydlig kritik mot det rådande politiska klimatet i stort går inte att urskilja.

Strategin genomsyras av en vilja att vara pragmatisk. Man talar gärna om klassiska ideal som frihet och rättvisa men hävdar framförallt att allmänintresset är överordnat särintresset. Även här ges stabila statsfinanser en viktigare roll än reformer som syftar till principfasthet. En intressant aspekt av strategin är historieskrivningen, där man hävdar att kampen mot orättvisor, bl a rösträtten varit historiskt viktig för partiet. Detta väckte som tidigare nämnts debatt om historieförfälskning och är enligt denna uppsats idealtyp för ideologisk självuppfattning ett försök att legitimera sitt maktinnehav som statsbärande parti.

Utopin är ett sammanhållet Sverige med en välskött ekonomi. Något behov av konflikt och att göra upp med det rådande samhället framträder inte. Skönmålande beskrivningar av individualister som tycker om att samarbeta präglar idéprogrammet, vars utopiska inslag präglas av diffusa beskrivningar av 'sambärsbararna'. Tydligt är att man här föredrar ett slags 'status quo' framför några stora förändringar.

<i>Självuppfattning 2011</i>	<i>Statsbärande</i>	<i>Oppositionell</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>3</u>	<u>0</u>
<i>Strategi</i>	<u>3</u>	<u>0</u>
<i>Utopi</i>	<u>3</u>	<u>0</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Den moderata självuppfattningen har 2011 helt övergått till en statsbärande sådan. Att påstå att ideologin präglas mer av konsensus än konflikt vore en underdrift.

Sammanfattningsvis vill jag presentera en sammanfattande tabell som lättöverskådligt beskriver hur Moderaternas ideologiska självuppfattning har utvecklats mellan 1993 och 2011:

Självuppfattning	<i>Verklighetsomdöme</i>		<i>Strategi</i>		<i>Utopi</i>	
	<i>Statsbärande - Oppositionell</i>	<i>Statsbärande - Oppositionell</i>	<i>Statsbärande - Oppositionell</i>	<i>Statsbärande - Oppositionell</i>	<i>Statsbärande - Oppositionell</i>	<i>Statsbärande - Oppositionell</i>
1993	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
1994	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
1998	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
2001	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
2002	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
2006	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
2007	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>
2010	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>
2011	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Tabellen visar hur Moderaterna utvecklats från att kontinuerligt ha en utpräglat oppositionell ideologisk självuppfattning enligt så gott som alla element, allra tydligast 2001-2002, till att 2011 ha en klar statsbärande självuppfattning. Tendenser till statsbärande självuppfattning fanns redan i 1994 års valmanifest, då efter tre år vid regeringsmakten, men utvecklingen kan tydligt urskiljas i tabellen ovan. Härmed anser jag frågan besvarad.

5.2 Ideologisk handlingspolitik

Efter att ha besvarat den första frågan ter det sig naturligt att besvara nästa, därför följer alltså fråga 2:

Beskriv den ideologiska utveckling som kan urskiljas i Moderaternas handlingspolitiska ideologi, utefter begreppen Vänster-Höger och Modernt-Traditionellt, mellan åren 1993 och 2011?

För att svara på denna fråga använder jag mig av de tidigare presenterade idealtyperna för handlingspolitik, **Idealtyp 1.2: Höger/Vänster** och **Idealtyp 1.3: Traditionalism/Modernism**. För enkelhetens skull presenteras resultatet i lättöverskådliga, graderade tabeller som tar utgångspunkt i båda idealtyperna. Detta för att ge läsaren en enklare, mer sammanhängande bild av hur den ideologiska utvecklingen sker. Samma urval gäller här som i fråga 1.

Handlingsprogram 1993:

Verklighetsomdömen är tveklöst positionerade till höger, någon uppfattning om klasskonflikt går inte att urskilja. Istället hamnar fokus på uppfattningen att ekonomisk frihet är bästa sättet att tillvarata ekonomiska drivkrafter; individen ska ges möjlighet till egna insatser för att skapa ett bättre liv för sig och de sina. Här lutar man klart åt det 'hierarkiska' hållet. Än mer tydliga är de modernistiska inslagen i partiets verklighetsomdömen, man talar mycket optimistiskt om de möjligheter som den tekniska utvecklingen innebär för framtiden. Allra tydligast framträder det dock i uppfattning att marknadsekonomin innebär ett ständigt förnyelsearbete, ekonomisk utveckling ligger partiet mycket varmt om hjärtat.

Strategin har uppenbara högerinslag och nästan obefintliga vänsterinslag. Längtan efter skattesänkningar och vikten av privat ägande ges mycket utrymme i detta program, offentligt ägande är något som i allra möjligaste mån bör undvikas. Offentliga bolagiseringar menar man endast bör genomföras i undantagsfall och då med intentionen att de senare privatiseras. Man har också en strategi som är starkt präglad av modernism, inte minst den ekonomiska politiken måste hela tiden genomsyras av förändring och förnyelse. Att försena denna förändring är inte bara ett hot mot tillväxten, utan också välstånd och trygghet.

Utopin kännetecknas av ett klart ställningstagande högerut. Att man vill främja individualism, privat ägande och marknadskrafter, samt minska den statliga inblandningen i ekonomin är knappast en överdrift. Även modernismen ges stort utrymme i den utopiska diskussionen, man tar tydligt ställning för utveckling, framsteg och rationalitet. Förändring är tveklöst att föredra och det är dessa principer som bör främjas.

Handlingspolitik 1993	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Traditionalism</i>	<i>Modernism</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

1993 års moderata handlingsprogram genomsyras av högerpositionerad och modernistisk handlingspolitik.

Valmanifest 1994:

Verklighetsomdömen utgörs här av en stark tilltro till den fria marknaden. Det är svårt att finna uttryckta hierarkiska inslag i 1994 års verklighetsomdömen, men åsikten att det skulle råda någon klasskonflikt är totalt obefintlig. Något som går utskilja är emellertid de modernistiska inslagen, samhället präglas tveklöst av ständig förändring och utveckling.

Strategin är mer uppenbart positionerad till höger, privat ägande, sänkta skatter och avregleringar är idealen som får mycket stort utrymme i detta manifest. Att gå en alternativ väg skulle i det närmaste vara ett hot. Även tydliga modernistiska inslag präglar manifestet, man främjar gärna förändring och förnyelse är ett begrepp som ser mycket positivt på.

Utopin präglas av individualism, man vill främja en minskad statlig inblandning i ekonomin och motsätter sig en stark offentlig sektor. Man vill ha ett företagsvänligt samhälle och framhäver vikten av privat ägande. Manifestet genomsyras också av en stark modernism, tron på framtiden är ljus. Utveckling, framsteg och rationalitet är oomstridda begrepp och modernisering och förnyelse betraktas mycket positivt.

Handlingspolitik 1994	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Traditionalism</i>	<i>Modernism</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Som tabellen visar är tveklöst Moderaterna vid denna tidpunkt ideologiskt positionerade som högerparti och ett modernistiskt parti.

Valmanifest 1998:

Verklighetsomdömen i detta manifest präglas inte av någon uppenbar hierarkisk åskådning. Däremot har man en mycket stark tilltro till marknaden och uppfattningen att det skulle råda någon klasskonflikt lyser med sin frånvaro. De modernistiska inslagen är desto mer uppenbara, man har definitivt uppfattningen att samhället utvecklas och förändras kontinuerligt och att detta givetvis är i allra högsta grad positivt. Faktum är att förnyelse är en nödvändighet för att Sverige inte ska halka efter.

Strategin är tydligt högerpositionerad. Privat ägande, skattesänkningar och avregleringar är nödvändiga lösningar för Sverige. En stark offentlig sektor ses närmast som ett hot än en styrka. Man är också tydligt förändringsbenägna, och förnyelse är ett begrepp som ges mycket stort utrymme i detta manifest.

Utopin har även den en tydlig högerprägel, ett tydligt individualistiskt samhälle är målet. Den privata äganderätten är en bärande pelare i denna utopi, och omfattande statlig inblandning i ekonomin är av ondo. Vidare är de modernistiska inslagen än mer framträdande, vid upprepade tillfällen varnar man faktiskt för 'tillbakablickande traditionalism'. Även här är begrepp som utveckling, framsteg och rationalitet oomstridda, det gäller helt enkelt att ta vara på de möjligheter som utvecklingen ger.

Handlingspolitik 1998	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Traditionalism</i>	<i>Modernism</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Moderaterna fortsätter här klart och tydligt att i sin handlingspolitiska ideologi vara präglade av höger och modernism.

Idéprogram 2001:

Verklighetsomdömen i detta program utgörs av en viss insikt om ett rådande klassamhälle, och man ser ett problem i detta. Klassamhället är emellertid ett resultat av en stark offentlig sektor och människors beroende av denna. Tilltron till den fria marknaden är inget som påverkas av uppfattningen om ett rådande klassamhälle, snarare kan marknaden vara ett medel för att råda bot på detta. Tilltron till modernismen är emellertid stark, och man menar att politiken inte förmått förändras i samma takt som världen gjort. Det var absolut inte bättre förr.

Strategin fortsätter att ha en tydlig ideologisk högerprägel. Den privata äganderätten och den avreglerade marknaden är nödvändiga för det fria samhället. Även de modernistiska inslagen framträder här tydligt, då man kritiserar den gamla, oreformade politiken som alltjämt styr. Viljan till förnyelse är något som uttrycks explicit.

Utopin framträder här som uppenbart högerpositionerad. Man kritiserar skarpt och upprepat samhällets kollektivistiska inslag och framhäver vikten av individualism och privat ägande. Även modernismen är tydligt urskiljbar, tron på framsteg, utveckling och rationalitet är något som genomsyrar hela programmet.

Handlingspolitik 2001	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Traditionalism</i>	<i>Modernism</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Tydligt är att även om vissa vänstervridna verklighetsomdömen går att urskilja är partiet fortfarande klart positionerade till höger, och modernistiskt.

Valmanifest 2002:

Verklighetsomdömen i detta manifest utgörs inte av någon slags hierarkisk åskådning, men det finns heller ingen uppfattning om någon klasskonflikt. Tilltron till den fria marknaden är emellertid stark. Modernismen tar sig uttryck genom uppfattningen att politiken behöver anpassas efter framtidens utmaningar. Utveckling och förändring är något som ständigt präglar samhället.

Strategin utgörs av högerpolitik. Skattesänkningar är något som får mycket stort utrymme i detta manifest, marknaden måste avregleras och det offentliga minskas. Man är dessutom noga med att poängtera att man representerar förnyelse och reformer, både Sverige och Europa behöver förnyelse.

Utopin är ett tydligt individualistiskt samhälle. Privat ägande är det uppenbara idealet och det offentliga makt måste minska, en liberaliserad marknad är att föredra. Man vill även bryta med den rådande samhällsutvecklingen, Sverige halkar efter. En modern politik med förnyelse som mål måste genomsyra samhället.

Handlingspolitik 2002	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Traditionalism</i>	<i>Modernism</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Moderaterna fortsätter vara ett högerparti präglat av modernism.

Valmanifest 2006:

Verklighetsomdömen utgörs av en viss medvetenhet om problematiken med stora inkomstskillnader, utifrån idealtypen för *Vänster/Höger* är detta ett uttryck för uppfattningen om ett rådande klassamhälle. Dock läggs större vikt vid betydelsen av incitament för människor att genom arbete påverka sin egen livssituation, ett hierarkiskt inslag. I övrigt finns en stark tilltro till marknaden. Utveckling och förändring är något som präglar samhället.

Strategin är i högsta grad tvetydig vad gäller *Vänster/Höger*. Man vill sänka skatter men samtidigt ha ett väl fungerande skatteutjämningsystem, man vill främja privat ägande men också hävda vikten av offentligt finansierad välfärd. Regleringar på arbetsmarknaden måste lättas. Vad gäller modernismen tar man tydligt ställning för förnyelse vid upprepade tillfällen i programmet.

Utopin har främst tendenser till högerpolitik, man vill sprida ut det offentliga ägandet till privata aktörer och ge marknaden ett stort spelrum. Dock är man måna om att samtidigt framhålla det positiva i en offentligt finansierad välfärd, ett kollektivistiskt inslag. Emellertid riktas merparten av manifestets utopiska fokus på ett individualistiskt samhälle. Stor tilltro riktas till teknisk utveckling och framtida framsteg.

Handlingspolitik 2006	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Traditionalism</i>	<i>Modernism</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Som tabellen ovan visar är handlingspolitiken mer flytande i sin positionering längs höger-vänster. Man tar tydliga ställningstaganden på högerkanten men gör samtidigt detta på vänsterkanten. Modernismen har fortfarande en tydlig prägel på partiets ideologi.

Handlingsprogram 2007:

Verklighetsomdömen i detta program utgörs av en hierarkisk uppfattning. Man är mycket noga med att poängtera att extra ansträngning ska löna sig genom ekonomiska incitament och därmed avspegla sig i den enskildes ekonomiska situation, uppfattningen om ett rådande klassamhälle är som bortblåst. Här finns också en stark tilltro till den fria marknaden. Man tar ställning för det moderna, tydligt är att man inser att utveckling och förändring är något som präglar samhället.

Strategin kan beskrivas som att man gärna talar sig varm om den offentligt finansierade välfärden. Samtidigt varnar man för offentligt driven näringsverksamhet, förespråkar privat

ägande, fri marknad och låga skatter. Man söker förnyelse och att dynamiskt anpassa politiken för framtida utmaningar.

Utopin beskrivs som individualistisk, privat äganderätt och en fri marknadsekonomi är viktiga inslag samtidigt som politikens roll gentemot individen måste minska. Samtidigt vurmar man för den offentliga välfärden, något som borde stå i skarp kontrast till övriga ställningstaganden. Man är måna om att framhålla det positiva i en modern, framstegsvänlig politik, modernismen är oomstridd.

Handlingspolitik 2007	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Traditionalism</i>	<i>Modernism</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Tabellen visar att man mer tydligt än 2006 tar ställning högerut på den ideologiska skalan, även om det fortfarande finns inslag av att värna ideal till vänster på densamma. Modernismen är fortfarande något som inte ifrågasätts.

Valmanifest 2010:

Verklighetsomdömen utgörs av en medvetenhet om ekonomiska klyftor i samhället, framförallt mellan arbetande och arbetslösa. För att komma till rätta med detta problem behöver inkomstskatter sänkas ytterligare (vilket oundvikligen måste leda till ännu större klyfta mellan dessa båda grupper) för att sätta fler i arbete och stimulera extra ansträngning. Detta är ett tydligt hierarkiskt verklighetsomdöme då det innebär att vissa 'förtjänar' en bättre ekonomisk ställning. Insikten finns att samhället ständigt genomgår utveckling och förändring.

Strategin kännetecknas av en vilja att värna offentliga finanser. Samtidigt vill man sänka skatter och privatisera statligt ägda företag. Reglering av marknaden är inte ett budskap som framträder, däremot menar man att politiska reformer bör genomföras i den mån det finns utrymme för dem, alltså att anpassa politiken efter marknaden. Detta synsätt avspeglas även i partiets positionering som allt större traditionalister än vi tidigare sätt. Man varnar för att genomföra alltför omfattande reformer, experiment, som inte är fullt finansierade, förändringar bör alltså ske försiktigt. Emellertid ser man fortfarande positivt på utveckling, och reformer i sig är inte av ondo.

Utopin är utpräglat individualistisk, marknadskrafter och privat ägande ges stort utrymme. Man uttrycker också viljan att begränsa politikens roll i samhället. Tron på utveckling,

framsteg och rationalitet lever alltså kvar. Stort hopp sätts till framtiden och man är måna om att framhäva betydelsen för inte minst forskning och tekniska innovationer.

Handlingspolitik 2010	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Traditionalism</i>	<i>Modernism</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>2</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Som tabellen visar är Moderaterna 2010 ett utpräglat högerparti, även om inslag från vänsterkanten återfinns på enstaka ställen i strategin. För första gången ser vi tendenser till traditionalistisk strategi men man är fortfarande utpräglade modernister.

Idéprogram 2011:

Verklighetsomdömen 2011 tar en klart hierarkisk utgångspunkt, där man tydligt framhäver vikten av att människor som arbetar och anstränger sig extra också belönas för detta. Programmet präglas även av en stor tilltro till marknaden. Modernistiska inslag genomsyrar partiets verklighetsomdömen. Visserligen vill man hävda att man även är ett parti med lång idétradition och att det inte finns någon motsättning mellan traditionalism och modernism, men programmets helhet gör gällande att samhället befinner sig i ett kontinuerligt tillstånd av utveckling och förändring.

Strategin tar sig uttryck genom ett värnande av offentligt finansierad välfärd. Emellertid tar man en stark ställning för privat ägande inom densamma även om detta inte uttrycks explicit, istället kallar man det för valfrihet och mångfald av driftsformer. Det råder en stark tilltro till marknaden och den fria ekonomin, någon vilja att begränsa eller reglera denna är svår att urskilja. Förnyelse och förändring är strategier som genomsyrar hela programmet, man ställer sig beredd att hela tiden arbeta för dessa två begrepp.

Utopin är tydligt individualistisk. Man uttrycker visserligen en önskan att företräda allmänintresset, men de centrala ställningstagandena är utpräglat individualistiska. Man förespråkar inte minst en begränsad roll för politiken och lämnar hellre beslutsfattande till individen. Tron på framsteg är även den mycket tydlig, utveckling och rationalitet är oomstridda begrepp. Man uttrycker explicit en vilja att vara den mest framtidsorienterade rörelsen.

Handlingspolitik 2011	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Traditionalism</i>	<i>Modernism</i>
<i>Verklighetsomdöme</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Strategi</i>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
<i>Utopi</i>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Som tabellen visar är Moderaterna fortfarande 2011 ett parti med tydlig modernistisk högerideologi.

Sammanfattning:

Nedan presenteras två tabeller som på ett lättöverskådligt vis illustrerar Moderaternas ideologiska utveckling vad gäller handlingspolitiken mellan åren 1993 och 2011:

Handlingspolitik	<i>Verklighetsomdöme</i>		<i>Strategi</i>		<i>Utopi</i>	
	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>	<i>Vänster</i>	<i>Höger</i>
1993	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
1994	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
1998	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
2001	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
2002	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
2006	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>2</u>
2007	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>2</u>
2010	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>
2011	<u>0</u>	<u>3</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>3</u>

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Tabellen ovan visar att Moderaternas handlingspolitiska ideologi enligt idealtypen för *Vänster/Höger* nästan uteslutande har kunnat karakteriseras som höger. Inslag av vänster kan urskiljas vad gäller strategin efter katastrofvalet 2002, men likväl är högerprägel klart urskiljbar. Tydligt är emellertid att en verklighetsomdöme och utopi i högre utsträckning kontinuerligt präglats av mer ensidigt högerideologiska drag. Vidare presenteras den sammanfattande tabellen över partiets ideologiska utveckling enligt idealtypen för *Traditionalism/Modernism* nedan:

Handlingspolitik	Verklighetsomdöme		Strategi		Utopi	
	Tradition-Modern		Tradition-Modern		Tradition-Modern	
1993	0	3	0	3	0	3
1994	0	3	0	3	0	3
1998	0	3	0	3	0	3
2001	0	3	0	3	0	3
2002	0	3	0	3	0	3
2006	0	3	0	3	0	3
2007	0	3	0	3	0	3
2010	0	3	1	2	0	3
2011	0	3	0	3	0	3

0 – Stämmer inte alls. 1 – Stämmer inte i stora drag, men till viss del. 2 – Stämmer i stora drag, men till viss del stämmer det inte. 3 – Stämmer helt och hållet.

Moderaternas modernistiska prägel över tid framträder här tydligt. Mindre inslag av traditionalism kunde urskiljas gällande strategin i 2010 års valmanifest, även om partiets klart modernistiska prägel fortfarande utgör huvuddelen även här. Kontinuiteten över tid vad gäller Moderaternas ideologiska karaktär som modernister är enligt denna undersökning odiskutabel.

Sammanfattningsvis beskriver denna studies resultatredovisning en tydligt förändrad ideologisk självuppfattning, medan den handlingsinriktade politiken i betydligt högre utsträckning präglas av kontinuitet.

6. Slutsatser

6.1 Förändrad självuppfattning men kontinuerlig handlingspolitik

Resultatredovisningen visar tydligt hur den moderata ideologiska självuppfattningen förändrats från att vara utpräglat oppositionell, till att bli statsbärande. Tydligt är att denna förändring tog fart efter det historiska valnederlaget 2002, varpå en viss organisationsförändring genomfördes då Fredrik Reinfeldt valdes till partiledare 2003. Så långt kan vi, med stöd i tidigare forskning om förändrade ideologier, anta att dessa båda faktorer varit avgörande för den förändring som den ideologiska självuppfattningen genomgått. Parallellt med denna ideologiska förändring på den fundamentala nivån, kunde vi inledningsvis förvänta oss en motsvarande ideologisk förändring på den operativa nivån. Resultatet blev emellertid ett annat, då ideologisk förändring och kontinuitet på dessa båda nivåer inte följdes åt. Moderaternas ideologi på den operativa nivån har visat sig präglas av en hög grad av kontinuitet, man kör vidare i 'gamla hjulspår'. En viss skillnad kunde märkas med inslag av vänstervriden strategi i 2006 års valmanifest, för övrigt samma brytpunkt där en förändrad självuppfattning tog fart. Partiets huvudsakliga positionering på den ideologiskt

operativa nivån låg emellertid kvar, vilket är högst förbryllande då ideologin på den fundamentala nivån genomgått en mycket tydlig förändring. Detta reser frågetecken om huruvida vi 2011 faktiskt ser en konsekvent moderat ideologi? Då vi nu ser motstridiga bilder gällande kontinuitet och förändring vad gäller den moderata ideologin på den fundamentala respektive operativa nivån, är Torbjörn Nilssons fyra exempel på hur dessa båda begrepp knyter samman helhetsbilden av politiken viktiga att komma ihåg:

(1) När politiken över tid förefaller samstämmig kan motiven ha förändrats, (2) Ställningstaganden kan ha förändrats över tid men senare närma sig den ursprungliga ståndpunkten, men även här kan motiven ha förändrats, (3) Sakpolitiska ståndpunkter kan förefalla kontinuerliga men kan ha rötter i andra ideologiska uppfattningar och innebär således en sorts förändring, (4) Den kontinuerliga grundsynen kan fortfarande innebära förändrade sakpolitiska ställningstaganden.

Det första exemplet innebär för denna studie att den operativa ideologin, endast förefaller präglas av kontinuitet. Det faktum att självuppfattningen förändrats utan att handlingspolitiken verkar ha gjort detsamma, kan ju helt enkelt innebära att man har andra motiv bakom den kontinuerliga handlingspolitiken. Detta skulle då innebära att den operativa nivån har genomgått omfattande förändring och visst kan vara kompatibel med den förändrade fundamentala nivån. Det andra exemplet är i högsta grad intressant för denna uppsats, då den förändrade självuppfattningen kanske inte alls är så ny och 'sensationell' som den förefaller. Innan Socialdemokraterna etablerade sig som ett statsbärande parti i Sverige måste ju rimligen någon annan varit beredd att ta 'ansvar' för det svenska samhällsbygget. Högst troligt är att Allmänna Valmansförbundet haft en statsbärande ideologisk självuppfattning, vilket i sig vore högst intressant att undersöka. En ideologisk tillbakagång på den fundamentala nivån är alltså mycket trolig vad gäller Moderaterna, även om partiets bakomliggande motiv förmodligen har förändrats. Vad gäller det tredje exemplet med förefallande kontinuitet, är det lätt att föreställa sig en ideologisk förändring på ett annat plan än de som undersökts i denna uppsats. Moderaterna kan mycket väl ha genomgått en ideologisk förändring inom ramen för exempelvis liberalism/konservatism; handlingspolitiken kan likväl förefalla kontinuerlig då ingen av dessa ideologier rimligtvis bör betraktas som vänster snarare än höger. Nyttigt för denna uppsats hade varit att under kartläggningen av handlingspolitiken göra en parallell undersökning med en idealtyp för liberalism/konservatism för att påvisa eventuella inslag av förändring och kontinuitet även på detta område. Det fjärde exemplet är även det möjligt att tillämpa i på denna studie, då den kontinuerliga handlingspolitiken fortfarande kan innebära förändrade ställningstaganden i den politiska verkligheten.

6.2 Avslutande diskussion

Slutsatserna som presenterats ovan illustrerar hur komplicerad bilden av en förändrad moderat ideologi är. De resultat som uppsatsens kartläggning presenterat kan tolkas på en mängd olika sätt, den enda slutsatsen som rimligen kan dras är alltså att inga slutsatser kan dras. Det enda som säkert kan beläggas utifrån resultatredovisningen är att Moderaterna genomgått en djupgående förändring i sin ideologiskt fundamentala nivå, självuppfattningen,

mellan åren 1993 och 2011. Denna förändring har inte (i kontrast till våra förväntningar) på ett motsvarande vis följts av en förändring på den operativa nivån, vänster/höger och traditionalism/modernism. Med hänsyn till uppsatsens klart avgränsade syfte utgör detta ändå ett fullgott avslut och de båda preciserade frågeställningarna är besvarade. Min förhoppning är att denna studie kan bidra med nyttig kunskap till framtida undersökningar i detta ämne.

7. Källförteckning

Litteratur

- Bergström, Göran & Boréus, Kristina. *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (2005) Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur
- Demker, Marie. *I nationens intresse* (1993). Stockholm: Nerenius & Santéus Förlag AB
- Downs, Anthony. *An Economic Theory of Democracy* (1957). New York: Harper & Row
- Esaiasson, Peter m.fl. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (2007) Tredje upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik AB
- Ljunggren, Stig-Björn. *Folkhemskapitalismen* (1992). Tidens Förlag
- Linderborg, Åsa. *Socialdemokraterna skriver historia* (2001). Bokförlaget Atlas
- Nilsson, Torbjörn. *Mellan arv och utopi: Moderata vägval under hundra år, 1904-2004* (2004). Santéus Förlag

Internetkällor

- Valmyndigheten. *Valresultat 2002 och 2010*.
http://www.val.se/val/val_02/slutresultat/00R/00.html. Hämtat 2011-12-02
- <http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html>. Hämtat 2011-12-02
- Tidningsartiklar.
<http://www.dn.se/nyheter/politik/arkelsten-forfalskar-historien>. Hämtat 2011-11-16
- Moderata partiprogram:
Moderaternas handlingsprogram 1993
http://www.moderat.se/web/1993_ars_handlingsprogram_2.aspx . Hämtat 2011-11-11
Moderaternas idéprogram 2001
http://www.moderat.se/web/2001_ars_idprogram_2.aspx . Hämtat 2011-11-11

Moderaternas handlingsprogram 2007

http://www.moderat.se/web/2007_ars_Handlingsprogram_1.aspx . Hämtat 2011-11-11

Moderaternas idéprogram 2011

http://www.moderat.se/web/Ideprogrammet_ansvar_for_hela_Sverige.aspx Hämtat 2011-11-11

- Moderata valmanifest:

Moderaternas valmanifest 1994

http://www.moderat.se/web/1994_ars_Valmanifest.aspx Hämtat 2011-12-06

Moderaternas valmanifest 1998

<http://snd.gu.se/sv/vivill/party/m/manifesto/1998> Hämtat 2011-12-06

Moderaternas valmanifest 2002

<http://snd.gu.se/sv/vivill/party/m/manifesto/2002> Hämtat 2011-12-06

Moderaternas valmanifest 2006

http://www.moderat.se/web/2006_ars_Valmanifest.aspx Hämtat 2011-12-06

Moderaternas valmanifest 2010

<http://snd.gu.se/sv/vivill/party/m/manifesto/2010> Hämtat 2011-12-06